

Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LX, кн. 1, 2016 г.
Кръгла маса *Специализирани видове туризъм – предизвикателства и перспективи*
Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works, vol. LX, book 1, 2016
Round table *Special forms of tourism – challenges and prospects*

**ЛЕЧЕБЕН ТУРИЗЪМ – ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ
ПРЕД ХОТЕЛИЕРСКИЯ БИЗНЕС
MEDICAL TOURISM – PROBLEMS AND PERSPECTIVES
FOR THE HOTEL BUSINESS**

**Милена Борисова
Milena Borisova**

Университет за национално и световно стопанство – София
University of national and world economy – Sofia

E-mail: milena_borisova@hotmail.com

Abstract

The scientific article discusses the possibilities for the development of medical tourism in Bulgaria and the challenges it faces. The aim of the scientific work is to examine and establish the prerequisites which have a beneficial impact on medical tourism. An emphasis is placed on the main problems that hinder the higher occupancy of spa hotels and spa centers. The peculiarities of medical tourism and the basic resources its successful implementation depends on, are examined. Attention is paid to the main groups of users of the service, the factors that influence the overall development, both positively and negatively. The author concludes that the general state of medical tourism is far from its potential, the policy for its implementation is not sufficiently effective and should be reviewed and enhanced. A leading aspect of the study are the opportunities for improving the conditions for stimulating the consumers, both Bulgarian and foreign citizens, to actively use the potentials for treatment and recreation in the country.

Key words: medical tourism, spa hotels, mineral waters, hotel industry.

ВЪВЕДЕНИЕ

Условията, в които живее и се труди съвременният човек, го карат да търси здравния ефект от туризма, както в смисъла на лечение, така и като профилактика. Тези значения на туризма се свързват обикновено с различни негови форми. Най-често срещаната асоциация е връзката на балнеолечението с минералните води. Природните ресурсите, с които разполага нашата страна, предлагат прекрасни условия за развитието на този вид туризъм, както във вътрешен аспект, така и като възможност за осъществяване на активен международен туризъм. България е страна богата на минерални извори с различни лечебни свойства, а на много места има разкрити богати залежи от висококачествена торфена и лиманна лечебна кал.

Най-често срещаната асоциация с лечебния туризъм е балнеолечението, което като термин означава наука за приложението на минералните води с лечебна и профилактична цел. Лечебен ефект могат да имат за конкретни заболявания и в конкретни условия и дейности, базиращи се на други природни ресурси – слънчевите и водните бани (таласотерапия), пясъка, горските масиви, планинския въздух, консумацията на диви плодове и растения и т. н. Обект на изследване в тази статия са възможностите и проблемите, влияещи върху развитието на балнеотуризма в България.

ХИДРОТЕРМАЛНИ РЕСУРСИ В БЪЛГАРИЯ

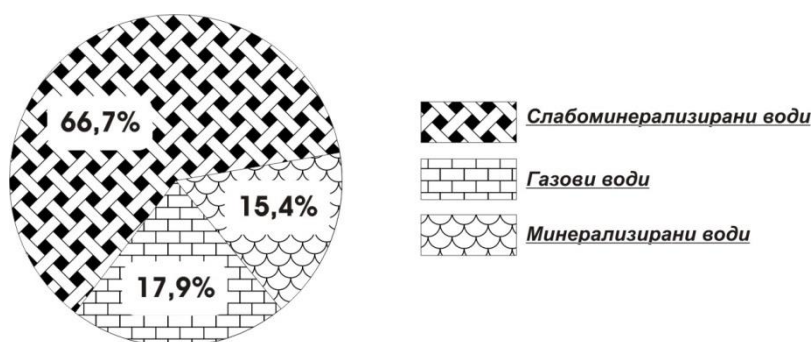
Едно от основните природни богатства на страната ни, благоприятстващи развитието на балнеоложките курорти, са обилните хидротермални ресурси. На неголямата територия от 111 000 кв. км. се наброяват над 240 находища с минерални извори с общ дебит от около 31 000 л./сек. или 270 милиона литра на денонощие. По физико-химически характеристики, практически са застъпени всички видове минерални води: по-слабо и по-силно минерализирани хидрокарбонатни, сулфатни, хлоридни; натриеви, калциеви, магнезиеви; съдържащи лечебни газове – въглекисели, сулфидни, радонови; с биологично активни микроелементи – силициеви, флуорни, йодно-бромни, желязосъдържащи и други. Над 75 процента от минералните води са топли до горещи, с температура от 37°C до 100°C.

Съчетанието на красиви и екологично чисти, с добър ландшафт природни дадености, с разнообразни по физико-химически състав минерални води и подходящи климатични зони дава добър резултат. Курортният потенциал на България е голям. Той е сериозна предпоставка за разгръщане на балнеоклиматичния медицински туризъм. Около 100 са общините, в които се намират общо над 250 находища на минерални води и лечебна кал с над 500 минерални извори или сондажи. По-голямата част от тях са разположени в красиви планински масиви със съхранена природна среда. Друга част са курортите по Черноморската крайбрежна ивица (Варна – Добруджа и Златни пясъци, Шабла, Тузлата, Слънчев бряг и др.); Столичния регион (Банкя, Панчарево, Горна баня и др.); Долината на р. Струма (Благоевград, Сандански, Петрич, Марикостиново) и др.

Благоприятното географско разположение на страната ни на Балканския полуостров и в Европа също дават шанс за развитието на целогодишен медицински балнеоложки туризъм.

В България работят високо квалифицирани специалисти: лекари със специалност физиотерапия, курортология и рехабилитация, а често и с втора клинична специалност. Малко страни в света разполагат с такива медицински кадри (предимно лекари, но и кинезитерапевти, рехабилитатори, специализирани сестри и други), които да владеят едновременно методиките на балнеологията, климатолечението, физиотерапията, кинезитерапията, нетрадиционната физикална медицина и рехабилитацията. Това дава голямо предимство на нашите специализирани заведения в реализацията на балнеоложкия медицински туризъм.

Количественият анализ на минералните води показва, че слабоминерализираните води представляват най-големия процент от националното ни хидроминерално богатство (фиг. 1). Над 150 извора са слабоминерализирани, термални и хипотермални (т. нар. акратотермални води), които са и с много добри питейно-вкусови качества. Извиращи дълбоко от земните недра, те не съдържат нитрати и токсични вещества от промишлено естество, от киселинни дъждове, изкуствени торове, пестициди и други замърсители, от които обикновените питейни води не са обезопасени или имат недопустимо висока твърдост.

Фиг. 1. Минерално съдържание на водите в България

Fig. 2. Mineral content of waters in Bulgaria

В нашите балнеокурорти се прилага комплексно лечение и профилактика, като хидроминералните процедури се съчетават в подходяща форма с други физикални методи: лечебна гимнастика и кинезитерапия, лечебен масаж, торфо-, кало- и парафинолечение, сауна, акупунктура, електросън, музикотерапия с рационална психотерапия, диетично хранене и други, като при нужда се прилага и съответно лекарствено лечение.

Провежда се високоефективно лечение на масово разпространени в нашето съвремие хронични заболявания: артро-ревматични, неврологични и неврози, сърдечно-съдови, бъбречно-урологични, стомашно-чревни, чернодробно-жлъчни, обменно-ендокринни, гинекологични, на дихателните органи, анемии и други., включително и когато трудно или недостатъчно се повлияват от лекарственото лечение.

В това отношение от особена важност е обстоятелството, че много често причина за посочените заболявания е постепенното остаряване на организма, отслабването на жизнените функции на неговите органи и тъкани, намалените им защитни и съпротивителни сили срещу въздействието на околната среда. В тази насока комплексното балнео-физикално въздействие има определено профилактично-укрепващо и възстановително значение спрямо процесите на преждевременното остаряване, за омекотяване и забавяне на възрастовите дегеративни процеси, за стимулиране на

функционалните възможности на организма, респективно не само за удължаване на живота, но и за осигуряване на активно и дееспособно дълголетие.

Освен това използването на минералните води оказва широко профилактично въздействие във всички възрастови групи за общо укрепване и закаляване на организма, а също и стимулиране на възстановителните процеси след тежко боледуване или оперативни интервенции.

ЛЕЧЕБЕН ТУРИЗЪМ – ПОТЕНЦИАЛ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

„Лечебният и СПА туризъм е специализиран вид туризъм, който включва пътувания и временни пребивавания на хора, извън постоянното им местожителство, с цел използване на услуги и процедури, в изградена за целта материална база за задоволяване на потребностите им от лечение, профилактика и поддържане на добра физическа и психическа кондиция“ (Rafailova et al., 2012).

Потокът от туристи, използват медицинският балнеоложки туризъм, може да бъде разделен на четири основни направления:

- Туристи, които ще провеждат първична профилактика;
- Туристи, които ще провеждат профилактично-възстановителни програми;
- Туристи, които ще провеждат лечебно- възстановителен отдих;
- Туристи, които посещават климатичните курорти за тренировки преди или след спортни състезания, както и за поддържане на определена спортна форма;

Към днешна дата, като основни центрове за лечебен и СПА туризъм, Министерство на туризма посочва 28 населени места – Каварна, Хисаря, Кюстендил, Сандански, Велинград, Баня, Курорт Костенец, Стара Загора, Девин, Сапарева баня, Павел баня, Наречен, Албена, Слънчев ден, Ривиера, Св. св. Константин и Елена, Банско, Поморие, Разлог, Вършец, Добринище, Баня, Сливен, Белчин, Бургаски минерални бани, Огняновски минерални бани, Вонеща вода, Чифлик Баня.

От своя страна, програмата на НОИ в хотелите на „ПРО“ ЕАД за 2016 г. предлага 29 хотела – специализирани центрове за профилактика и рехабилитация на територията на страната. Ценовият диапазон е от 10 до 60 лв. на ден.

По данни на Българския съюз по балнеология и СПА туризъм делът на балнеолечебния и спа-туризъм в България за 2013 г. е бил около 10%, но делът на медицинския туризъм е под 1%. Делът на българските потребители на туристическите балнео- и спа-услуги е 65%, като 10% от чужденците са от Русия, 5% – от Германия, 5% – от Израел, 10 процента са от съседните държави – Гърция, Македония, Сърбия, Румъния, Турция, и 5 на сто от други пазари. Вече има и сключени договори между чуждестранни частни пенсионни фондове и здравни каси и отделни хотели в България за лечение на чужди граждани у нас.

Според НСИ през 2012 г. България е посетена от едва 737 чуждестранни туристи с цел лечение, което е ръст от 2% спрямо предходната 2011 г. Това е много далеч от потенциала, тъй като проведени проучвания сочат, че 23% от чужденците, посетили България, и над 80% от българските туристи свързват страната ни с добри възможности за спа- и балнеотуризм.

Проблемите, пред които са изправени нашите балнео- и СПА хотели, са:

- Липсата на реклама и стратегия, от страна на Министерство на туризма, за популяризирането на България, като целогодишна дестинация за лечебен и рекреативен туризм. Кампанията на Министерство на туризма за насърчаване на вътрешния туризм не акцентира върху огромното богатство, което имаме по отношение на здравната профилактика и лечебни процедури.

- Гореизложената информация не е широко достъпна и не достига лесно до масовия потребител. Тя трябва да е на разположение в здравните заведения, а не само на специализирани изложения, в ТИЦ и на сайта на НОИ и Министерство на туризма.

- Липса на единен регистър на хотелите, които предлагат лечебно-оздравителни процедури, както и профилактика и рекреация.

- Липса на точна статистическа информация за броя на лицата, които са отседнали в хотели с цел лечебен туризм за календарна година. „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД разполага с данни само за обектите, които предлага, но това включва само здравноосигурените български граждани, които са използвали тези услуги по линия на НОИ.

- Липса на точна статистическа информация за броя на лицата, чуждестранни граждани, които са посетили България с цел лечебен туризм за календарна година.

- Затруднената достъпност до обектите, поради лошата пътна и транспортна инфраструктура.

- Липсата на квалифицирани кадри.

МЕРКИ ЗА УВЕЛИЧАВАНЕ ПОСЕЩАЕМОСТТА НА БАЛНОХОТЕЛИ И ЦЕНТРОВЕ ЗА ЛЕЧЕБЕН ТУРИЗЪМ

С цел увеличаване посещаемостта на балнеохотелите и центровете за лечебен туризм, трябва да бъдат предприети следните действия:

- Създаване на единна държавна стратегия за развитие на лечебния туризм в България, като част от стратегията за превръщането на България в целогодишна туристическа дестинация.

- Анализ на целевите групи в България по възраст и вид заболявания, изготвяне и прилагане на адекватна рекламна и маркетингова стратегия.

- Анализ на целевите групи в други държави от Европейския съюз по възраст и вид заболявания, изготвяне и прилагане на адекватна рекламна и маркетингова стратегия.

- Анализ на целевите групи в други държави извън Европейския съюз по възраст и вид заболявания, изготвяне и прилагане на адекватна рекламна и маркетингова стратегия.
- Предоставяне на информацията от анализите на бизнеса, на която база хотелите да формират адекватни ценова политика и да предложат съответния набор от услуги и програми.
- Подобряване на пътната и транспортна инфраструктура.
- Създаване на условия частните хотели, предлагащи лечебни и оздравителни процедури, да се включат програмите на НОИ и „ПРО“ ЕАД.
- Повишаване квалификацията на кадрите.
- Комбинирането балнеолечебни, балнеопрофилактични, рехабилитационни, релаксационни и спортни услуги с предложения, включващи посещение на местни исторически, природни и културни обекти, предлагането на допълнителни анимации.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Здравното значение на туризма ще нараства с ръста на индустриализацията и урбанизацията, със стреса и обездвижването, характерни за бита и трудовата дейност на съвременния човек. Именно благодарение на активния туризъм и спорт, модерният човек има възможност в рамките на свободното си време да подобри функционалното състояние на своя организъм, да почива, като се движи, язди, тича, побеждава или губи на спортното игрище, да изпитва естествени удоволствия от контакта с природата и другите хора и да се върне към изконните устои на природосъобразния живот.

Лечебният туризъм има огромен потенциал да подпомогне развиването на целогодишен активен международен и вътрешен туризъм в България. Лечението на голям брой заболявания и това, че е подходяща терапия за всякакви възрастови групи, го прави привлекателен за широк диапазон потребители. Голяма част от туристите ще посетят дестинации, различни от морските и планинските ни курорти, което ще даде възможност на по-слабите региони да развият по-силен туризъм. Над 50% от пациентите, ще посещават регулярно, еднократно или многократно на годишна база, балнео дестинацията си. Привличайки туристи от страната и от други държави, с цел лечение и възстановяване, разкривайки им природните, исторически и културни богатства на страната, ще ги стимулира да се върнат, за да открият нови дестинации и преживявания.

REFERENCES

- Rafailova, G., S. Kadieva, L. Kozhuharova, K. Yancheva, A. Krasteva, S. Plyakov, 2012. Spetsializirani vidove turizam. Varna: Nauka i ikonomika.*
- Karakolev, D., 1994. Bulgaria strana na mineralni izvori. S.: Socialen otdih.*
- Edreva, V., Krasteva, D., 2000. Balneolechenie, vodolechenie, kalolechenie. S.: Ivray.*